

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarša v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarš izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Vse leto velja 8 K
pol leta 4 "
četr leta 2 "
posamezne številke po 10 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 6 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h

" " " dvakrat . . . 12 "

" " " trikrat . . . 10 "

za nadaljnja uvrščenja od petit-vrste po 8 h. Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari, je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovarša v Ljubljani, Gradišče št. 2.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Slavenski učit. kongres.

Dne 9. avgusta o. g. držat će se u Pragu slavenski učiteljski kongres i priredit će se jubilejska izložba. Na tom kongresu sudjelovat će slovensko učiteljstvo, a jamačno i hrvatsko, srpsko i bugarsko. Toga radi izjavila se „Zaveza avstr. jugosl. učit. društva“ i „Savez hrv. učit. društava“, da se ove godine ne bi držao jugoslavenski učiteljski kongres u Zagrebu, već g. 1909. Izjava „Udruženja srpskih učit. društava“ u Beogradu nije još stigla, ali „Učitelj“ u Beogradu od 1. maja t. g. piše: „Ako bi došao na ovaj kongres (u Pragu) veći broj srpskih, hrvatskih, slovenskih i bugarskih učitelja, mogao bi se po dopustu vremena u Pragu produžiti rad započeti na prvom jugoslavenskom učit. konferenciji održanoj u Beogradu za trajanja svesrpskog učit. kongresa.“ Za to se izjavio i pobratim Jov. P. Jovanović, urednik „Prosvete“ u Kragujevcu.

Preporučam braći, da dodju u što većem broju u Pragu. Bude li nas dosta, možemo se odmah u Pragu dogovoriti, kad ćemo držati svoj učiteljski kongres, o čem ćemo raspravljati i kako da se ujedinito.

Poslije rasprave o nacionalnosti i njezinom uzgoju, mogli bismo raspravljati o slobodnoj školi. To je pitanje tako isto znamenito za nas Slavene, koji ćemo se u Pragu sastati, kao i ono prvo, a sve nas jednako zanima. To je upravo goruće pitanje. Braća su Česi o tom najviše pisali i razmišljali, pa bi nam mogli pomoći, da to pitanje što više i što ljepše osvetlimo. Tako bi ideja o slobodnoj školi u nama ojačala, a mi bismo je kod kuće širili sve dalje i dalje, a napokon bismo osnovali društvo Slobodnu Školu. Ako se ne bi nitko ponudio, da raspravlja o slobodnoj školi, to sam pripravljen za raspravljati o njoj. Ima li tko zgodnije pitanje za naš kongres, neka izvoli to objaviti i neka se pripravi za raspravljanje svojega pitanja. Najbolje će biti, da na kongresu odlučimo, o čem da raspravljamo.

Vrijeme za naš kongres mora da se nadje. Ako ne bude druge, mogli bismo kongres držati u večer. Neka otpane u to ime

jedna večernja zabava. To bi bio samo dobitak.

Mogli bismo se dogovoriti, pa da mi Hrvati, Srbi, Bugari i Slovenci putujemo zajedno u Prag. Na tom putu bismo imali mnogo prilike, da se upoznamo i da se, koliko je moguće, dogovorimo, što ćemo i kako ćemo u Pragu. Već to zajedničko putovanje bila bi neka vrsta putujućega učiteljskoga kongresa.

Kostajnica, 8. juna 1908.

Davorin Trstenjak.

Naš denarni zavod

Geslo: Kar plodonošno naložim, v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani.

registrovana zadruga z omejenim jamstvom.

Promet do konca maja: K 87.931.36.

Naznanilo. Kdor želi od zadruge kakih informacij, naj za odgovor priloži 20 h v poštinih znakih. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znakov se ne odgovarja.

Zakaj se po Štajerskem slovenske šole primerno ne razširjajo?

Na to vprašanje dajejo nam nemški časniki odgovor. Ti so namreč v zadnjem času prinašali poročila, da ima nemški Schulverein nad 110.000 udov v 1108 podružnicah. Novih se je od letošnjega novega leta do 15. maja 1908 ustanovilo 78. To je ovira, da se slovenske šole ne smejo po potrebi razširjati. Zato skrbje v toliki meri štaj. deželni šolski svet in nemški okrajni šol. svet za slovenskega kmeta, da ne bi preveč za šolske stavbe plačeval. Če bi se vse šole razširile v kratkem času potem, ako potreba zato nastane, bi bil Schulverein takoj brez pomena. Zato pa se take stavbe zavlačujejo, kolikor in kjer je mogoče, da si

ta družba počasi napolnjuje svojo blagajnico. Če bi se hitro vse šole razširile, kjer so za to potrebni pogoji, bi vendar tem ponemčevalcem zmanjkalo denarja, ko bi lahko enkrat mnogo šolam ponujali in izplačali svoj Judežev denar. Seveda ni to drugače mogoče, saj udje vendar letno plačujejo svoje prispevke v društveno blagajnico. Morajo jim torej služiti šol. oblastnijske s tem, da ne izvršujejo, kakor ta važna stvar sama zahteva, tistih paragrafov o razširjenju šol. Če je le kje upanja, da bi se dalo za to blaženo nemščino kaj doseči, se že šol. oblastnijski nikakor ne mudi s stavbo slovenske šole. Še nepostavnosti se store, kadar gre za ponemčevanje, kakor je to storil dež. šol. svet v Gradcu pri okoliški šoli v Celju. Tamkajšnji krajni šol. svet je sklenil iz lastnega nagiba šolo razširiti, a v Gradcu tega niso potrdili. Marsikaj bi se še dalo naštet, kar ne bi govorilo v prilog nemškemu šol. oblastvom. Te se kar nič ne brigajo za pedagoško načelo. Poučuj v materinščini! Pri njih velja nasprotno: Ponemčuj, kolikor moreš!

Pravi namen šole, naj bi si otroci pridobili potrebnih vednosti za življenje, jim je deveta briga. Nepristranska slovenska nadzornika, Henrik Schreiner in dr. Janjo Bezjak, sta morala izjaviti, da so najslabše šole z nemškimi učnim jezikom v slov. okolišu. Za sodbe pravih pedagogov imajo gospodjo pri deželnem šol. svetu in pri okrajnih šol. svetih gluha ušesa. A slovenska javnost nima dosti moči, da bi se uprla z uspehom takim nasilstvom, ki so pripisovati le nemški kulturi. Saj od klerikalnih poslancev ne moremo pričakovati, da bi za slovensko stvar kaj storili. Oni se Nemcem vklanajo, kolikor morejo, samo da za sebe kaj priberajo. Naprednjaki pa se še niso toliko ojačili, da bi bili dvema sovražnikoma, klerikalcu in Nemcu, povsem kos. Zato se pa oholi Nemec še bolj šopiri, ker dobro zna: „Kjer se prepričata dva, tretji dobiček ima“. Za sedaj vsaj slovenski učitelji ne podpirajmo ponemčevalnega sistema nemških šol. oblastnijski! Imejmo vsaj mi srce za slovenski narod in njegovo bodočnost! Ne bodimo tudi mi grobokopi svoji domovini!

Častikraja klerikal. listov.

Kdor drugim jamo koplje, sam pade vanje.

Pred več tedni je prinesel „Slovenec“ slovesen prekle, ki se je v njem topil srčnega kesanja, da obžaluje svoje napade na gotove ljubljanske meščane, ki so svojčas zaradi teh napadov „Slovenec“ zagrozili s tožbo. Katoliški list se je ustrašil tožbe, zlezal pod mizo ter prosil milosti.

Nekaj podobnega smo čitali pretekli teden v „Slovenskem Narodu“. Urednik „Edinosti“ gosp. Cottič je naprtil „Slovenec“ tožbo zaradi žaljenja časti potom tiska. Ko je imelo priti do obravnave, je „Slovenec“, ta resnicoljubni list katoliški, zlezal vnovič pod mizo, se zavezal preklicati svoje neosnovane obdolžitve napram g. Cottiču ter plačati vse v pravdi nastale troške.

Junak je torej ta katoliški „Slovenec“! To je namreč tisti list, ki ga priporoča slovenska duhovščina vernemu slov. ljudstvu kot vzor-glasilo. Kaj pa naj reko sedaj te ovčice, ko vidijo, da zleze njihovemu glasilu tolikokrat korajža v hlače, posebno kadar je treba stopiti pred sodnike?

Za nas so vse te izjave ali vsi ti preklici jako poučni. Dokazujejo nam, da zna tudi katoliško glasilo nesramno napadati sebi neljubega nasprotnika, da se to odlikuje v superlativno časniške častikraje, ki hoče potom nje ljudstvu metati pesek v oči.

Pomilujemo to „Slovenčev“ publiko, pomilujemo to klerikalno glasilo, da mora svoje trditve čez kratek čas — hočeš-nočeš. — preklicati mirnim in skesanim srcem.

Na Goriškem eksistira neko glasilce, ki sliši na ime „Gorica“ ter trobi precej hudo v klerikalni rog. Vse kaže, da se je ta listič navzel „Slovenčevega“ duha. Rad napada neljube ljudi v svojih predalih. Kakor vsi klerikalni časopisi, tako ima tudi ta goriški list posebno na piki napredno učiteljstvo. Domišlja si to glasilce v svoji prevzetnosti in nadutosti, da je goriško napredno učiteljstvo tarča, kamor

LISTEK.

Primož Trubar.

Trubarja nazivljemo slovenskega Lutra; zakaj kar je Luter Nemcem, to je Trubar Slovincem: reformator vere in ustanovnik knjižnega jezika. Prva tiskana slovenska knjiga je bila Trubarjeva. „Očeta slovenskega jezika“ imenujemo Trubarja, zakaj on je obudil k življenju naš jezik iz tisočletnega mrtvega spanja in položil temelj celokupni naši književnosti; slovenskega literarnega Kolumba ga po pravici imenuje Metelko, zakaj kakor je Kristof Kolumb odkril Ameriko, tako je Primož Trubar odkril slovenski jezik. To je njegova velika zasluga za naš narod.

Rodil se je Primož Trubar l. 1508. na Raščici blizu Velikih Lašč na Dolenjskem. Oče Miha je bil tesar, mlinar in cerkveni ključar na Raščici, ter je spadal pod gospodstvo te-

danjega turjaškega barona, zdaj grofa Auerperga. L. 1521. je hodil Trubar v šolo na Reki, kjer se je do dobrega naučil hrvaškega jezika ter se najbrže tudi seznanil s cirilico in glagolico. Pozneje je študiral v Solnogradu in na Dunaju, kjer se mu je časih tako hudo godilo, da je moral od hiše do hiše prepevaje kruha prositi. Imel je namreč jako lep in močan glas, ki mu je pozneje zlasti dobro služil kot govorniku in pridigarju. V svojem 19. letu se je povrnil Trubar v domovino, in tu se ga je usmilil tržaški škof Bonuomo, ki je bil prejšnja leta župnik na Igu pri Ljubljani in je poznal Trubarja že iz mladih let. Najbrže je Bonuomo Trubarja posvetil v duhovnika in mu podelil kaplansko službo pri sv. Maksimilijanu v Celju (1530). Pozneje je bil Trubar župnik v Loki pri Zidanem mostu in v Laškem trgu.

Že l. 1525. se je Lutrova vera začela širiti po Ljubljani in po Kranjskem, in kmalu je bil Trubar goreč njen pristaš. Prijatelji pokličejo Trubarja l. 1531. v Ljubljano, kjer je začel oznanjevati Lutrove nauke. Podpiral ga

je zlasti jako vplivni ljubljanski kanonik Pavel Wiener, a vkljub temu se je moral umakniti Trubar l. 1540. nazaj v svojo faro Loko. Dve leti pozneje pa ga je imenoval škof Kacijanar za kanonika v stolni cerkvi v Ljubljani in mu dal za užitek faro št. Jernej na Dolenjskem.

Ko pa so bili protestantje v šmalkaldski vojni l. 1547. premagani, je začel tudi ljubljanski škof Urban Tekstor ostreje postopati s kranjskimi lutrovi. Generalnega vikarja Jurja Dragoliča in kanonika Pavla Wienerja so zaprli. Trubar pa, ki je bil takrat slučajno v št. Jerneju na Dolenjskem, je še srečno ušel v Trst. V Ljubljani so ulomili v njegovo stanovanje, uničili in raznesli njegovo knjižnico ter mu vzeli vse njegove službene dohodke. Zategadelj je odšel Trubar čez Tirolsko na Bavarsko v Nürnberg in postal l. 1548. pastor v Rotenburgu ob Tauberi. Tu se je oženil s Celjanko Barbaro Klavsovo in tu je tudi začel premišljevat, kako bi pomagal svojim rojakom do Lutrova vere. In izdal je l. 1550. dve knjigi: „Anebukvice, iz tih se ti mladi in preprosti Slovenci mogo

brati naučiti“ in „Anu kratku poduzhene“ (abecednik). Izdal ju je pod izmišljenim imenom „Philopatridus Illyricus“ ter dostavil, da je knjigi tiskal Jernej Skuri-aniz in Siebenburgen (tudi izmišljeno ime) — to pa zaradi tega, ker je bilo zaradi avgsburškega interima protestantom prepovedano izdajati knjige. Natisnjeni pa sta obe knjigi v Tilingu na Vitenberškem, in to z nemškimi črkami. To sta torej prvi novoslovenski tiskani knjigi, ki sta Slovincem danes prava narodna svetinja.

L. 1552. postane Trubar župnik v Kemptnu in se kmalu seznanil s pregnanim koprskim škofom P. Pavlom Vergerijem, ki je bil, prestopivši k luteranstvu, tudi zbežal na Nemško. Ta je pregovoril Trubarja, da je iznova začel izdajati slovenske knjige. In res je izdal Trubar pod svojim imenom l. 1555. v Tilingu: Abecednik in Katekizmus (to je še enkrat obe že l. 1550. tiskani knjigi, toda zdaj z latinskimi črkami, ki jih je odsej pisal), in pa Evangelije sv. Matevža. Odsej je Trubar jako pridno pisal in priobčil